

VU Research Portal

Van kaikan tot konik

van Vuure, T.

2014

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Vuure, T. (2014). *Van kaikan tot konik: Feiten en beeldvorming rond het Europese wilde paard en de Poolse konik*. [, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Inhoudsopgave

	Pagina
1 Inleiding	1
1.1 Onderwerp van het onderzoek	1
1.2 Achtergrond van het onderzoek	1
1.2.1 Duitsland en Polen-Litouwen	1
1.2.2 Nederland	2
1.3 Beeldvorming betreffende het paard	3
1.4 Aanleiding voor het onderzoek	3
1.5 Doelstelling van het onderzoek	4
1.6 Vraagstelling van het onderzoek	5
1.7 Methode van onderzoek en bronnen	5
1.8 Opbouw van dit boek	7
 2 De geschiedenis van het Europese wilde paard, vanaf de laatste ijstijd	 9
2.1 Inleiding	9
2.2 De overgang van de laatste ijstijd naar het Holocene	10
2.3 De domesticatie van het wilde paard	11
2.4 Het wilde paard in Europa, gedurende de periode 9000 - 500 v.C.	12
2.5 Wildlevende paarden in Europa, gedurende de periode 500 v.C. - 18 ^e eeuw	19
2.5.1 Europa, buiten Oost-Pruisen en de aangrenzende gebieden	20
De klassieke oudheid	20
De Middeleeuwen (voor de niet-Duitse gebieden)	21
De Duitse gebieden	21
2.5.2 Oost-Pruisen en de aangrenzende gebieden	24
Oost-Pruisen	25
Litouwen	29
Polen, tot en met de 16 ^e eeuw	30
Polen, in de 17 ^e en de 18 ^e eeuw	33
2.5.3 Het ontstaan van de Grote Wildernis: politieke context	38
2.5.4 De aard van de Grote Wildernis	44
2.5.5 Wilde en verwilderde paarden: belangrijkste onderscheidende kenmerken	48
Vachtkleur	48
Manen	48
Grootte	49
Tembaarheid	49
2.5.6 De beoordeling van vermeldingen van wildlevende paarden in Europa	50
2.5.7 De argumenten voor het bestaan van het wilde paard in Oost-Pruisen en de aangrenzende gebieden	51
Uiterlijk	51
Tembaarheid	52
Beschermdende maatregelen	53
Collector's item	53
Abrupt einde	54
Een oorspronkelijke benaming: kaikan	55
Het eten van paardenvlees	55
2.5.8 Redenen voor het overleven van het wilde paard in Oost-Pruisen en de	

	Pagina
aangrenzende gebieden	55
2.6 De Euraziatische steppen	58
2.6.1 Vermeldingen van wildlevende paarden op de Euraziatische steppen	58
2.6.2 De beoordeling van vermeldingen van wildlevende paarden op de Euraziatische steppen	63
2.7 Jan Zamoyski en het Europese wilde paard	65
2.7.1 De politieke situatie in Polen-Litouwen gedurende de 16 ^e eeuw	65
2.7.2 Het ontstaan en de aard van de dierentuin van Jan Zamoyski	67
2.7.3 De herkomst van de wilde paarden in de dierentuin van Jan Zamoyski	71
2.8 Beeldvorming	76
2.8.1 Van wild naar tam	76
2.8.2 Wildernissen en wilde paarden	77
2.8.3 Het eten van paardenvlees	79
2.8.4 Het paard in de kunst	81
2.8.5 Het paard als statussymbool	83
3 Het ontstaan van een mythe	86
3.1 Inleiding	86
3.2 De politieke ontwikkelingen in Polen-Litouwen, als achtergrond van Brinckens werk	86
3.3 Brinckens beschrijving van het Bos van Białowieża en het Europese wilde paard	90
3.4 Kritiek op de beweringen van Brincken	95
3.4.1 Eigentijdse kritiek op Brinckens vermeldingen	95
Diversen	96
Wisenttellingen	96
Planten	97
Dieren	98
3.4.2 Het weerwoord van Brincken op de eigentijdse kritiek	99
3.4.3 Recent ontstane kritiek op Brinckens vermeldingen over het wilde paard	101
Politieke argumenten voor kritiek	102
Tekstuele argumenten voor kritiek	103
Maatschappelijke en economische argumenten voor kritiek	108
Foktechnische argumenten voor kritiek	112
3.4.4 Conclusies naar aanleiding van Brinckens vermeldingen over het wilde paard.	113
3.4.5 Over het uiterlijk van het Bos van Białowieża	114
3.5 Beschrijving van het uiterlijk en de leefwijze van het Europese wilde paard	118
3.5.1 Vachtkleur	118
Over het vóórkomen van een witte vacht bij het wilde paard	124
3.5.2 Overige kenmerken	127
Manen, staart, baard	127
Schofthoogte	128
Hoeven	128
3.5.3 Vergelijking van het Europese wilde paard met de Poolse konik, qua uiterlijke kenmerken	130
3.5.4 Leefwijze	130
3.6 Beeldvorming	134

	Pagina
4 De terugfokexperimenten en het ontstaan van de Poolse konik	137
4.1 Inleiding	137
4.2 De politieke context van de terugfokexperimenten van Vetulani en de gebroeders Heck	137
4.3 De wetenschappelijke context van de terugfokexperimenten van Vetulani en de gebroeders Heck.	140
4.4 Het terugfokexperiment van de gebroeders Heck	144
4.5 Het terugfokexperiment van Vetulani, tot en met 1952	148
4.5.1 Inleiding	148
4.5.2 De uitvoering van het terugfokexperiment	151
De periode 1923 tot en met 1927	151
De periode 1928 tot september 1939	154
De periode van september 1939 tot juli 1944	160
De periode van juli 1944 tot en met 1952	162
4.5.3 Kritiek op de theorie en de experimenten van Vetulani	164
Kritiek op de theorie	164
Kritiek op de schedelmetingen	166
4.6 Het terugfokexperiment van Vetulani, na 1952	178
4.6.1 De overgangsperiode 1952-1955	178
4.6.2 De konikfokkerij in Popielno	181
4.7 DNA-onderzoek en de plaatsing van de konik	189
4.8 Beeldvorming	191
5 De Poolse konik en het natuurbeheer	198
5.1 Inleiding	198
5.2 Ontwikkelingen in het Nederlandse natuurbeheer, tot in de jaren '70	198
5.3 De introductie van de konik in het Nederlandse natuurbeheer	202
5.3.1 Besluitvorming	202
5.3.2 Evaluatie van de keuze voor de konik	207
5.4 Ontwikkelingen in het Nederlandse natuurbeheer sedert de introductie van de konik, en hun achtergrond	210
5.5 Over het uiterlijk van het holocene natuurlijke landschap van West- en Centraal-Europa	216
5.6 Beeldvorming	225
5.6.1 De konik en het natuurbeheer	225
5.6.2 <i>Rewilding</i>	229
5.6.3 Iconen en natuurbeheer	232
5.6.4 Het paard als icoon	235
5.6.5 Paarden en dierenbescherming	236
5.6.6 Natuurbeheer en dierenwelzijn	240
6 Slotbeschouwing en perspectief	248
6.1 Slotbeschouwing	248
6.2 Gevolgtrekkingen voor de toekomst	249
6.2.1 De konik in het natuurbeheer	250
6.2.2 Andere mogelijke vervangers van het Europese wilde paard	257
6.2.3 Ontwikkelingen rond DNA-onderzoek	259

	Pagina
Appendix	261
Geraadpleegde archieven	261
Geïnterviewden	261
Overzicht van manuscripten, gedrukte bronnen en secundaire literatuur	261
Dankwoord	288
Samenvatting	289
Summary	296